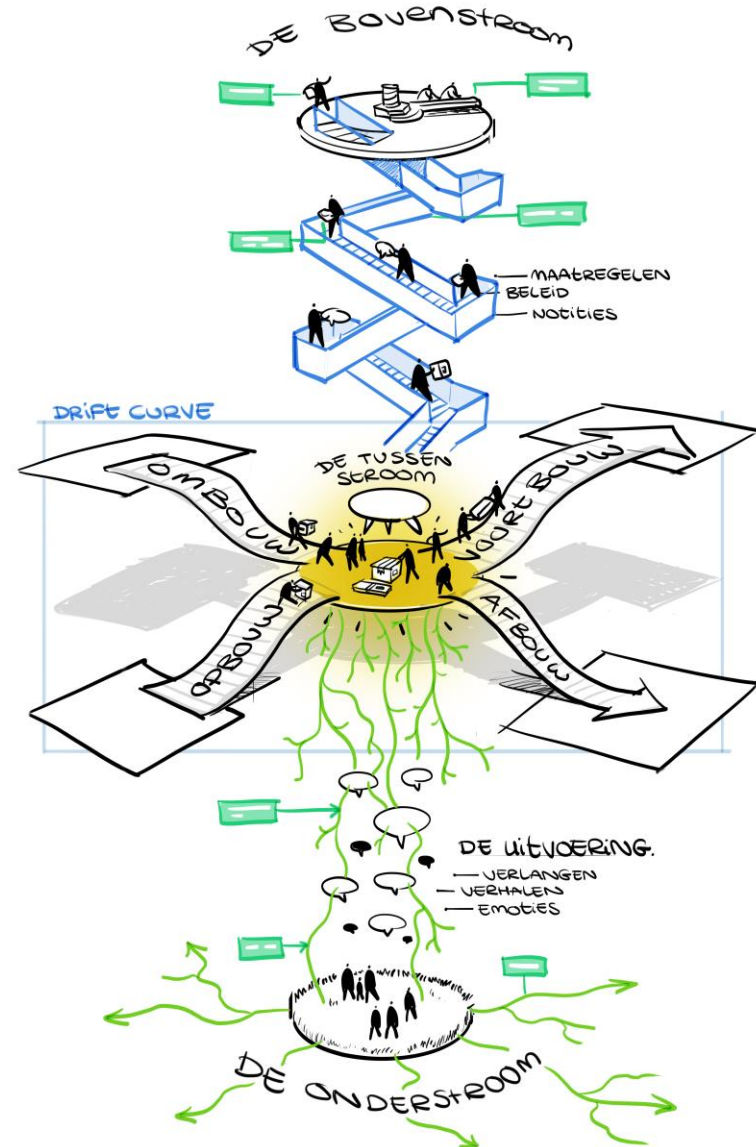

'Bewegen tussen onderstroom en bovenstroom'

Reisverslag 2025 & Routekaart 2026
DIEPER WORTELEN

Voor je ligt het verhaal van de community 'Dieper Wortelen': een brede groep professionals uit het landelijk gebied. Het gaat over onze missie om de onder- en bovenstroom met elkaar te verbinden: het samenbrengen van de alledaagse praktijk met de beleidswereld, door de praktijk in de gebieden centraal te stellen en door via dialoog in te zetten op depolarisatie. Door niet boven, maar tússten de partijen te gaan staan en vanuit dat midden beweging te creëren. Juist daar zit de veranderbereidheid.

Dit document bestaat uit drie delen:

- 1) Een **verslag van de reis** die het Programma Dieper Wortelen heeft afgelegd
- 2) Een **vooruitblik en een routekaart voor 2026**, bestaande uit een viertal adviezen aan het DG RTLG (i.o. DG Realisatie) Ministerie LVVN
- 3) Omschrijving van de **resultaten en activiteiten** die we vanuit Dieper Wortelen hebben opgezet

Wij hopen dat na het lezen van dit verhaal, er ten minste één boodschap blijft hangen: namelijk dat meer verbinding tussen papier en praktijk (boven- en onderstroom) essentieel is voor de toekomst van het landelijk gebied, en dat hier specifieke aandacht voor nodig is. Dialoog is (helaas) een werkwoord: je moet er wel wat voor doen.

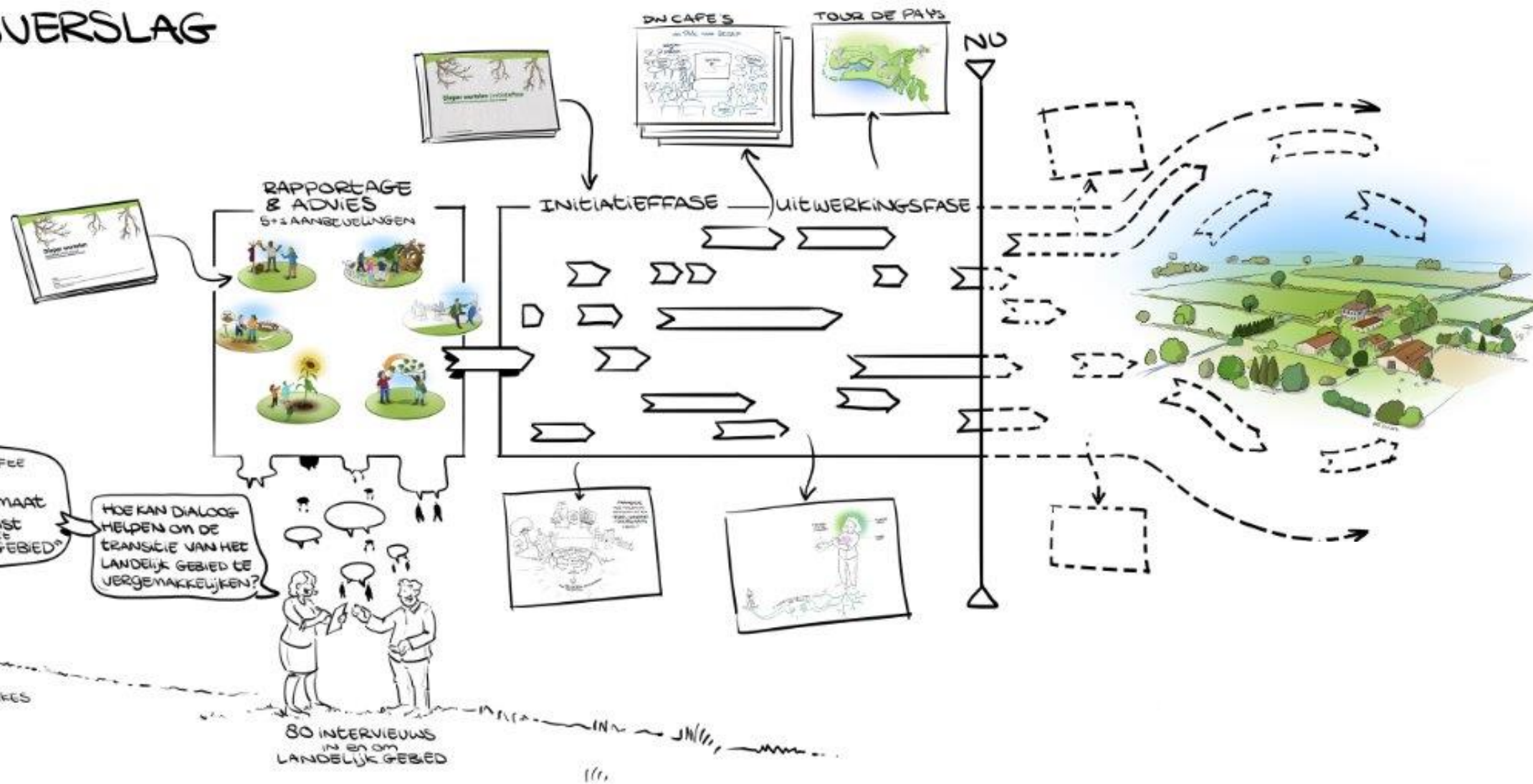
Veel leesplezier! Voor meer informatie of het geven van een reactie kun je terecht op [de Dieper Wortelen pagina](#) van de digitale werkplaats voor landbouw en natuur van het ministerie van LVVN.

1

Reisverslag

REISVERSLAG

“Er is behoefte aan een open overlegklimaat over de toekomst van het landelijk gebied”

- Johan Remkes

Deze constatering vormde aanleiding om in 2023 vanuit RTLG te starten met een traject dat begon als ‘in gesprek gaan met boeren’ en uitmondde in het advies ‘Dieper Wortelen’ met aanbevelingen voor meer en beter toekomstgesprek tussen partijen die werken aan een vitaal platteland. De kern van Dieper Wortelen is het verbinden van onderstroom met de bovenstroom: van praktijkmensen met beleidstijgers, van gangbaren met andersdoeners. Van de mechanismen uit de systeemwereld met de praktijkverhalen uit de streek. Door deze met elkaar te verbinden ontstaat er een tussenruimte, waar echte en constructieve toekomstgesprekken plaats kunnen vinden.

De reis van Dieper Wortelen

‘Dieper Wortelen’ heeft drie jaar lang bijgedragen aan meer en beter gesprek tussen partijen die werken aan de toekomst van het platteland. Door zelf activiteiten te organiseren – programma Buitenbuddies, masterclasses depolarisatie, dialoogtrainingen, inspiratiewandelingen, reflectietafels, oplossingenbrigade, NSOB-verkenning stille midden enzovoorts - én door te bouwen aan een community die dialogisch werken in praktijk brengt. Dit brede netwerk is opgebouwd uit professionals van alle bestuurslagen en praktijkmensen in de streek (boeren, burgers en buitenlui, maar ook van banken en bestuurders). Zie deze [Dieper Wortelen pagina](#) voor meer informatie.

Die drie jaar laten zien dat er behoefte is aan dialoog, aan uitwisseling en verbinding. Zowel bij de overheid als bij veranderaars in de streek. Aandacht geven aan wat er buiten gebeurt – herkennen van obstakels, erkennen van pijn, maar ook vieren van stappen in de goede richting – is van onschatbare waarde. Onschatbaar op twee manieren: de directe meerwaarde van dialoog over termen als stikstofreductie of herstellende natuur is weliswaar niet uit te drukken in cijfers, maar heeft gezien de grote maatschappelijke impact, grote invloed op begrip voor elkaars motivatie en inzet. Daarnaast voegt de verbinding tussen mensen en verhalen uit de praktijk met de weerbarstige systeemwereld beslist ook indirecte waarde toe. Begrip over en weer bijvoorbeeld. Dialoog is iets dat in de doorontwikkeling van het landelijk gebied voortdurend aandacht behoeft, maar zich dubbel uitbetaald.

In 2024 en 2025 hebben we op allerlei manieren dialogisch werken gestimuleerd:

- Door dwars door bestuurslagen heen te zoeken naar verbinding tussen beleid en praktijk, tussen de bovenstroom en de onderstroom;
- Door tussenruimtes te maken en de tussentijd te benutten.

Het voeren van een goed dialoog vergt een zekere tweebeinigheid: met het ene been in de systeemwereld van politiek en ambtenarij, met het andere in de praktijk en de streek. Ofwel bewegen in de bovenstroom met inspiratie vanuit de onderstroom. Dat ‘dansen tussen beleid en uitvoering’ – zoals professor emeritus Geert Teisman dat noemt - lijkt vanzelfsprekend, maar drukke agenda’s en de waan van de dag staan het helaas vaak in de weg. Dialoog is een werkwoord: je moet er wél wat voor doen.

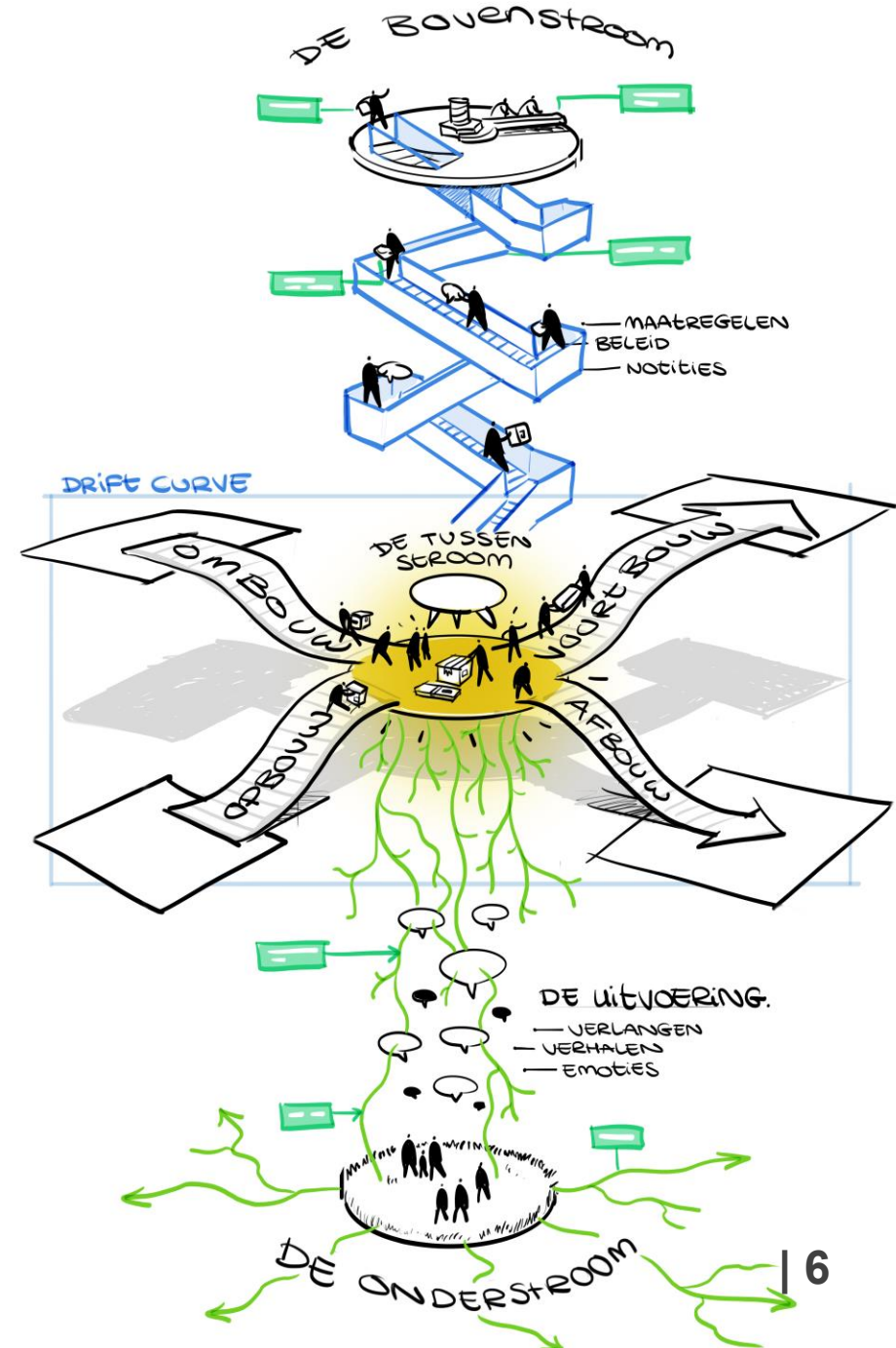
Verbinden boven- en onderstroom

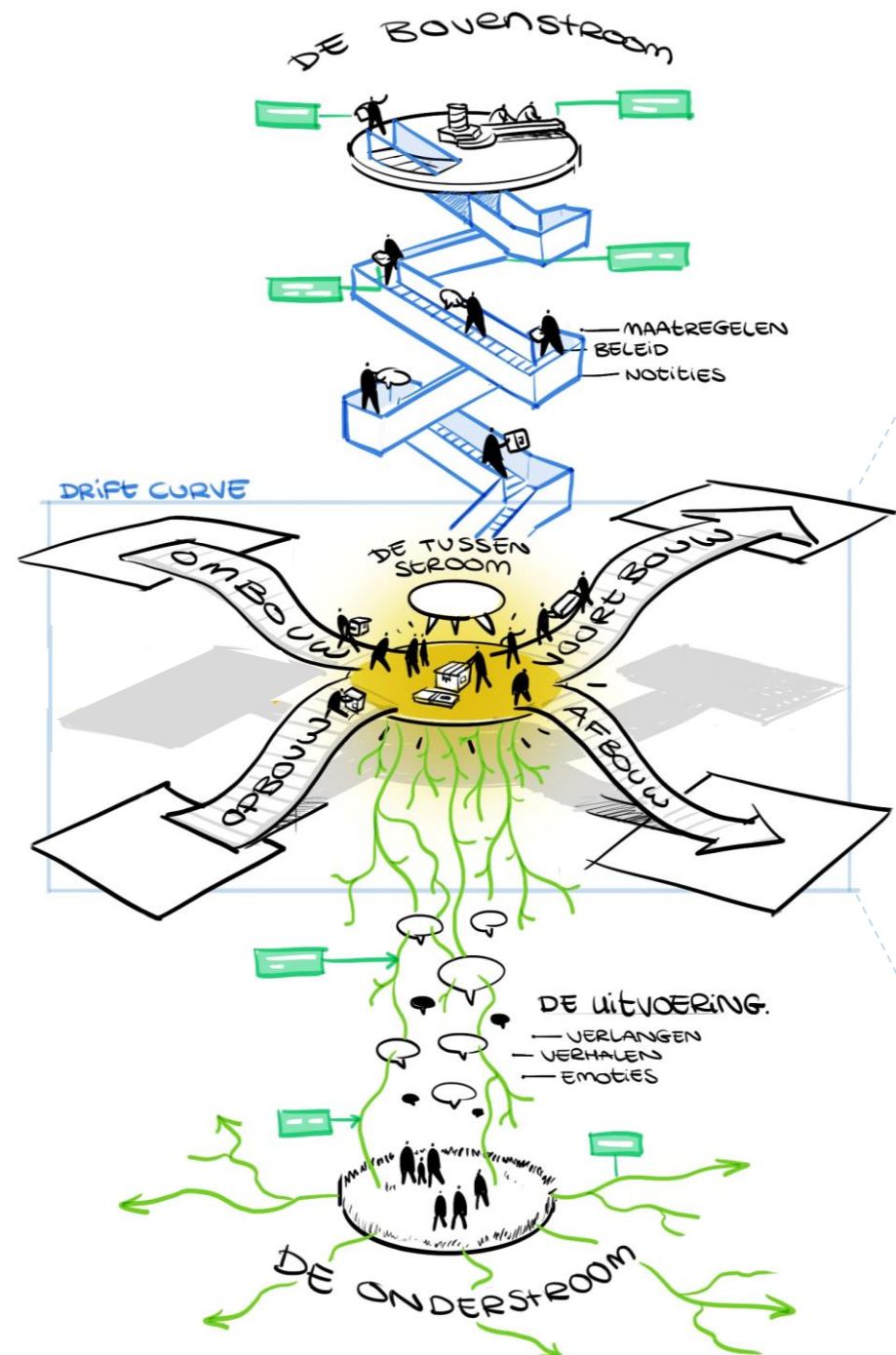
Het is belangrijk om de boven- en onderstroom met elkaar te verbinden, omdat dit zorgt voor meer waarde voor het geheel. Wat er in de bovenstroom gebeurt – zoals het maken van beleid of het nemen van maatregelen – levert pas echt duurzame resultaten op wanneer het goed aansluit bij wat er leeft in de onderstroom. Met andere woorden: beleid werkt pas echt als het is afgestemd op de behoeften en ervaringen van de mensen voor wie het bedoeld is.

Maar wat maakt werken in de onderstroom nou anders dan werken in de bovenstroom? Een overzicht van een aantal verschillen:

	Een gesprek in de bovenstroom	Een dialoog in de onderstroom
Inhoud	Feiten, regels, KPI's	Ervaringen, gevoelens, waarden
Taal	Formeel, rationeel, abstract	Persoonlijk, verhalend, concreet
Doel	Afstemmen, besluiten	Vertrouwen opbouwen, betekenis zoeken
Redenatie	Logisch, lineair, oplossingsgericht	Reflectief, iteratief, verkennend
Tempo	Snel, gericht op voortgang	Trager: emoties vragen tijd
Resultaat	Besluiten, plannen, richtlijnen	Begrip, draagvlak, verbinding, vertrouwen

Het één is niet beter dan het ander. Het is heel belangrijk om keuzes te maken, plannen te vormen en doelen te stellen: belangrijke kwaliteiten van de bovenstroom. Zonder bovenstroom komen we niet verder in de ontwikkeling van het landelijk gebied. Waar Dieper Wortelen voor pleit, is dat er meer actief verbinding wordt gemaakt met de verhalen, verlangens en emoties die zich in de onderstroom bevinden.

Bij partijen die tussen de boven- en onderstroom bewegen spelen de volgende vragen:

HOE ZORG IK VOOR MEER VERBINDING?

HOE NEEM IK MIJN EIGEN ORGANISATIE MEE?

HOE HAAL IK KNELPUNTEN WEG IN DE UITVOERING?

HOE CREËER IK VERLANGEN NAAR DE TOEKOMST?

HOE CREËER IK RUIMTE VOOR DIALOOG?

Initiatieven* van Dieper Wortelen die een antwoord geven op die vragen

- BuitenBuddies
- Beweging vanuit het Midden

- Reflectietafel RTL

- Oplossingenbrigade

- Kwaliteitsdialoog
- IBA
- Ontwikkeling film 'Monding van Morgen'

- Dieper Wortelen Cafés
- Dialoogtraining
- Wandelend Wijs
- Masterclass depolarisatie

2

Routekaart 2026: onze adviezen

Ambitie LVVN: naar een responsieve, lerende organisatie

We leven in een tijd van complexe veranderingen die maar zeer ten dele stuurbaar zijn door de overheid. Wat wel mogelijk is: richting geven, inspelen op kansen en obstakels wegnemen, dienstbaar zijn aan energie en ondernemerschap in de samenleving. Dit vraagt om een responsieve, wendbare overheid: naar buiten gericht en met reflectie naar binnen. Om invulling te geven aan die responsiviteit richt het nieuwe DG RTLG (i.o. DG Realisatie) zich op de volgende kernpunten:

- Inrichten van krachtige feedbackloops tussen beleid en uitvoeringspraktijk (achtjes draaien)
- Inzet op een lerende werkwijze, gebruik makend van dialoog en spanning
- Bevorderen van Informele tussenruimtes en netwerken
- Vervullen van de rol als verbinder en katalysator tussen binnen en buiten: : bouwen aan een cultuur van samenwerken en versnellen van innovatie

Advies vanuit Dieper Wortelen

De overgang naar een responsieve, lerende organisatie vraagt aanvullend om andere vaardigheden en een toegesneden werkwijze. Dialogisch werken wordt een onmisbare vaardigheid voor DG RTLG (i.o. DG Realisatie): het gaat er om middenin de transitie te kunnen staan en vanuit daar onder- en bovenstroom verbinden. Niet door toezicht te houden op de uitvoering, maar veel meer door aandacht te geven aan wat mensen in de praktijk beweegt, wat beweging in de weg staat en hoe het departement dienstbaar kan zijn aan de uitvoering buiten. Aandacht (in vorm van tijd, mensen en middelen) voor onderstroom en dialoog is daarom o.i. essentieel voor DG RTLG (i.o. DG Realisatie).

Vanuit dat perspectief kan het doortrekken van de lijn die met 'Dieper Wortelen' vanuit RTLG is ingezet – en buiten zeer gewaardeerd wordt – de komende jaren verschil gaan maken in de rol die DG RTLG (i.o. DG Realisatie) neemt in de transitie van het landelijk gebied. We hebben daarom de volgende vier adviezen aan het DG RTLG (i.o. DG Realisatie):

1. Omarm dialogisch werken als essentiële vaardigheid binnen de DG RTLG (i.o. DG Realisatie) en besteed aandacht aan verdere professionalisering hiervan

2. Benut de 'Dieper Wortelen' instrumenten en inzichten door deze gericht aan te bieden in en op maat te maken voor de aandachtsgebieden 'Ruimte voor Landbouw en Natuur'

3. Bouw het netwerk, wat is opgebouwd rond 'Dieper Wortelen' verder uit om voeling te houden met wat er in de boven- en onderstroom gebeurt

4. Zorg voor ambassadeurs en verbinding met andere netwerken

Omarm dialogisch werken als essentiële vaardigheid binnen de DG RTLG (i.o. DG Realisatie) en besteed aandacht aan verdere professionalisering hiervan

Stimuleer vanuit het management bewust het 'achtjes draaien' tussen beleid en uitvoering. Een ministerie kan immers haar werk alleen goed doen als het weet wat er buiten nodig is en deze inzichten kan vertalen naar de bovenstroom. Hiervoor zijn dialogische vaardigheden essentieel. Geef dialoog een herkenbare plek in DG RTLG (i.o. DG Realisatie) en maak mensen en middelen vrij om deze manier van werken verder te professionaliseren en te internaliseren.

Hoe

Dit zou bijvoorbeeld kunnen door modules in de specialistische leerlijnen die in 2026 binnen DG R worden ontwikkeld. Hoe mooi is het als de eigen ontwikkelde kennis, methoden en ervaringen ingebed kunnen worden als kerncompetentie van het nieuwe DG. Passend bij onze missie en het verhaal van DG R, waarbij Dialoog expliciet is genoemd langs welke weg we ons werk doen.

Benut de 'Dieper Wortelen' instrumenten en inzichten door deze gericht aan te bieden in en op maat te maken voor de aandachtsgebieden 'Ruimte voor Landbouw en Natuur'

Werk een op de aandachtsgebieden gericht aanbod uit van de instrumenten die de afgelopen jaren in de actieagenda van 'Dieper Wortelen' is ontwikkeld. Denk daarbij aan buitenbuddies, wandelend wijs, dialoog training, training polarisatie, oplossingenbrigade, kwaliteitsaanpak, verhalend verknopen etc. Vanuit de gedachte dat elk gebied anders is, kan het gebied er zelf voor kiezen dit aanbod te benutten of gebiedsspecifiek maken.

Cruciaal is dat daarbij niet een soort vrijblijvend keuze menu wordt neergezet, maar binnen DG R naast de bovenstroomse instrumenten en regelingen, ook de onderstroomse dialogische instrumenten als evenwichtig pakket en in samenhang worden besproken en ingezet. Geen kers op de taart, maar als 'gist in het deeg'.

Bouw het netwerk, wat is opgebouwd rond 'Dieper Wortelen' verder uit om voeling te houden met wat er in de boven- en onderstroom gebeurt

'Dieper Wortelen' werkt in de tussenruimte samen met het netwerk uit de bovenstroom – departementen maar ook provincies en waterschappen - en de onderstroom (initiatieven in de streek). Deze 'vrije rol' maakt het mogelijk voeling te houden met de werkpaktijk en biedt een klankbord voor het netwerk om van elkaar te leren en de gebiedspraktijk van buiten naar binnen het halen. Bovendien geeft het handvatten om daar waar interventies nodig zijn op het gebied van dialogisch werken deze daadwerkelijk te initiëren en te agenderen binnen het nieuwe DG RTLG (i.o. DG Realisatie).

Een volgende stap kan zijn om met de andere DG R netwerken te kijken hoe deze effectiever samen kunnen werken én dialoog en depolarisatie in hun programmering kunnen gaan inbouwen. Dan hoeven we niet zelf enkel meer een netwerk te onderhouden, maar maken we handig gebruik van de bestaande structuren en elkaars kracht. Mooi voorbeeld van deze nieuwe praktijk was het afgelopen Natuurcongres, waarbij de onderstroom en dialoog als kernwaarden werden neergezet. Ook op Netwerk Platteland GLB werd bijv. in het hoofdpodium rondom omgevingskwaliteit ingevuld met Friesland als casus hoe je dat kunt doen.

Zorg voor ambassadeurs en verbinding met andere netwerken

Dieper wortelen heeft afgelopen jaren een reeks van praktijkwetenschappers, communicatie-experts en innovators aan zich weten te binden. Die frisse blik van buiten naar binnen – in aanvulling op die van praktijkmensen - bracht het gesprek vaak naar een next level. Daarmee samenhangend het volgende advies. Verbind een groep van ambassadeurs van de dialoog in het landelijk gebied aan de ambitie van DG RTLG (i.o. DG Realisatie): een 'Raad van Inzicht' die kan gaan fungeren als klankbord en input geeft aan de doorontwikkeling van het dialogisch werken. Verbind het netwerk met andere netwerken (b.v. programma Omgaan met Maatschappelijke Onrust en Ongenoegen (OMOO), Ministerie BZK) zodat dialoog en depolarisatie in open setting besproken kan blijven worden aan de hand van goede praktijken.

3

Activiteiten

Initiatieven van 2025

Initiatief | Dialoogtraining Landbouw & Natuur

Wat houdt het initiatief in?

Een 2-daagse training verzorgd door het Centrum van Dialoog. Deelnemers maken kennis met verschillende dialoogprincipes, en hoe deze verschillen van 'debat'. Deelnemers leren hoe in gepolariseerde situaties met betrekking tot de spanning tussen landbouw en natuur, tot dialoog te komen. Hiervoor maken de trainers gebruik van geluidsfragmenten van gesprekken die écht hebben plaatsgevonden. Daarnaast worden gespreksvaardigheden geoefend met acteurs.

Doel en effect

- Steeds meer mensen beschikken over de kennis en vaardigheden om een andere gespreksdynamiek in te brengen bij complexe onderwerpen in het landelijk gebied.
- Het effect is dat hierdoor toch een resultaat wordt bereikt in samenwerkingen in het landelijk gebied, waar dat anders niet was gelukt.

Resultaten

- Twee trainingen met in totaal 50 getrainde deelnemers die nu beter in staat zijn om moeilijke gesprekken op een constructieve manier te voeren.
- Uitwisseling van ervaringen tussen overheden en maatschappelijke organisaties
- De eerste training werd met een 8 beoordeeld door de deelnemers. De tweede training loopt nog.
- Lees de ervaring van een deelnemer: [klik hier](#)

“
Mooie mix van inspirerende inhoudelijke achtergrond, praktijkvoorbeelden en zelf oefenen. De (wetenschappelijke) inhoudelijke achtergronden gaven een kader die behulpzaam is voor de praktijk.”
—
Deelnemer

Initiatief | Wandelend Wijs

Wat houdt het initiatief in?

Wandelend Wijs is de titel van een reeks inspiratiewandelingen rondom de doorontwikkeling van het landelijk gebied die Dieper Wortelen in 2025 heeft georganiseerd. Met wisselende gezelschappen van bestuurders, beleidsmakers en praktijkmensen waren we op bezoek in de Achterhoek, de Gelderse Poort, Van Gogh Nationaal Park en het Groene Hart. Op die manier hebben we verhalen verzameld over de transitie en deze samen met de deelnemers verknoopt: wat beweegt het platteland?

Doel en effect

- Verzamelen, verknopen en betekenis geven verhalen uit de praktijk.
- Verbinden bovenstroom met onderstroom en ook van 'Den Haag' met de regio.
- Ontmoetingen en dialoog tussen verschillende bestuurslagen
- Exploreren wandelen als werkvorm, inclusief de wetenschappelijke onderbouwing van de effectiviteit
- Inzichten over wie of wat de transitie beweegt of wat juist in de weg staat.

Resultaten

- 4 gedocumenteerde wandelingen met lessen uit de streek
- Netwerk van circa 80 wandelende bestuurders, managers, wetenschappers en praktijkmensen.
- Webinar voor LVVN en DW-community
- eBook “Wandelen als werkvorm” van Hospers en Van Ree met methodische aspecten.

“Ik heb van vanochtend meer opgestoken dan van een hele week achter mijn laptop en in vergaderkamers,”
—
Deelnemer aan wandeling door de Gelderse Poort

- DO's**
- ✓ Voorbereiden in de streek
 - ✓ Smaakmakers lopen mee
 - ✓ Overzichtelijk gezelschap
 - ✓ Dialoog en ontmoeting
 - ✓ Samen betekenis geven aan verhalen (reflectie)

- DONT's**
- ❖ Overladen excursie of lange dagmars
 - ❖ Geen hiërarchie: iedereen wandelt mee als zichzelf
 - ❖ Te hoge verwachtingen: luisteren en kijken centraal

Initiatief | Beweging vanuit het Midden

Wat houdt het initiatief in?

De transitie van het landelijk gebied is niet iets van het 'platteland'. Het is overal. En dus vindt iedereen er ook iets van. De polarisatie is voel- en zichtbaar. Samen met de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB) gingen we, in drie streekgebieden (de Peel, Radewijk en Ede) op zoek naar het stille midden', de wereld tussen tegenpolen. In de verhalen die we vonden, speelt polarisatie én het doorbreken van stilstand door beweging vanuit het midden een hoofdrol.

Doel en effect

- De publicatie ('Verhalen(d) Verknopen') geeft antwoord op de vraag wat een effectieve manier is om met polarisatie om te gaan in het landelijk gebied;
- Het maakt zichtbaar welke vorm van polarisatie we zijn tegengekomen en wat er in de context van transitie landelijk gebied leeft in drie streekgebieden
- Het beschrijft hoe een narratieve analyse bijdraagt aan het verknopen van beleid & rapportages ('bovenstroom') en gevoelsdynamiek ('onderstroom')

Resultaten

- Advies over de manier waarop beleidsmaker beleid en praktijk beter kunnen verknopen
- Ontwikkelde werkwijze hoe gebiedsprocesmanagers en professionals in het gebiedsprocessen zelf aan de slag kunnen gaan met een narratieve werkwijze. En op welke manier dat de gebiedsprocessen zal verrijken in termen van dialoog en depolarisatie.

Initiatief | IBA

Wat houdt het initiatief in?

Een IBA is een ruimtelijk ordeningsinstrument dat in Duitsland al meer dan 120 jaar wordt ingezet om grote transformatieopgaven gedurende meerdere jaren in een specifieke stad of regio te adresseren. Een IBA zorgt voor aandacht, beweging en toekomstkracht. Door innovaties aan de hand van een reeks concrete projecten in praktijk te brengen en te laten zien aan een (inter)nationaal publiek en de vakwereld, ontstaat verlangen naar de toekomst. Verkend is of een IBA-achtig event een impuls zou kunnen geven aan de transitie landelijk gebied.

Doel en effect

- Lessen trekken uit lopende en afgeronde IBA's (Internationale Bau Ausstellung) in Duitsland en Parkstad NL.
- Verkennen toepasbaarheid IBA-filosofie voor de context van transitie landelijk gebied.
- Aftasten draagvlak voor een meerjarig event rondom veranderend platteland bij influencers en in de regio.
- Conclusie: IBA is interessante optie en thema leent zich bij uitstek voor een IBA-achtige vorm.

Resultaten

- Advies "Laten zien dat het wél kan" over opties IBA (Hospers & Van Ree).
- Initiatiefgroep geformeerd
- Meerdere regio's geïnteresseerd in organiseren IBA-achtig event
- Is geen klein bier: voorbereiden en uitvoeren neemt 7-10 jaar,
- Maar daar staat legacy in termen van gerealiseerde transitieprojecten tegenover
- Wie pakt de bal op? Vervolg laat nog op zich wachten....

“Gooi het eens over een andere boeg: er zijn afgelopen jaren honderden miljoenen gestoken in stoppers en dan heeft nauwelijks effect gehad op transitie-bereidheid. Stoppers hebben baat bij chaos en stilstand. Jonge boeren die willen doorgaan niet. Daar zitten aanknopingspunten om andere projecten neer te zetten en die aan een breed publiek te laten zien.”

Initiatief | Kwaliteitsdialoog

Wat houdt het initiatief in?

De aanpak omgevingskwaliteit landelijk gebied is een praktische werkwijze om gebiedsprocessen in het landelijk gebied zo in te richten dat er ook aandacht is voor een goede omgevingskwaliteit. Deze aanpak zorgt ervoor dat omgevingskwaliteit in alle onderdelen van het gebiedsproces wordt meegenomen: van voorbereiding en verkenning tot visievorming, uitvoering en beheer.

Doel en effect

- Samenhang: voorkomt versnippering in beleid en plannen doordat alle projecten en maatregelen onder één gedeelde gebiedsvisie met kwaliteitsprincipes en afspraken vallen
- Draagvlak en versnelling: iedereen wordt betrokken, wat zorgt voor brede steun en soepele besluitvorming
- Verankering van kwaliteit: kwaliteit krijgt een vaste plek in beleid én uitvoering doordat afspraken hierover worden vastgelegd

Resultaten

- Kwaliteitsdialoog: handreiking voor de professional
- Instrumentenkoffer Omgevingskwaliteit
- Ondersteuning in gebieden, zoals in Zeeland en Groningen:

“Ik werk al jaren bij de provincie, maar dit verhaal over het ontstaan van ons landschap heb ik nog nooit gehoord. Misschien moeten jullie dat ook eens aan de Provinciale Staten vertellen.”

“Het gebruik van de maquette maakt duidelijker wat groenblauwe dooradering kan zijn en of het past bij het open landschap van Het Oldambt”.

Initiatief | Omgaan met Ongenoegen

Wat houdt het initiatief in?

‘Dieper Wortelen’ is betrokken bij het interbestuurlijk Ondersteuningsnetwerk Maatschappelijke Onrust (OMO) v an BZK. Zij heeft in 2023-‘24 verkend hoe mét interbestuurlijke partners geleerd kan worden op omgaan met ongenoegen in het landelijk gebied, de asielopgave en de huisvesting van statushouders. Uitkomst van die verkenning was eind 2024 het besluit van het OMO om drie interbestuurlijke leertrajecten te starten. Eén daarvan is het interbestuurlijk leertraject “Omgaan met ongenoegen in het landelijk gebied”, met opdracht vanuit de DG Landelijk Gebied en Stikstof. Voor dit leertraject, is met input vanuit ‘Dieper Wortelen’ een leeragenda ‘omgaan met ongenoegen landelijk gebied’ opgezet

Doel en effect

- Bestuurders en ambtenaren ervaren meer handelingsbekwaamheid in het omgaan met ongenoegen en onrust. Zodat ongenoegen beter gehoord wordt én zodat escalatie wordt voorkomen.
- Verankering van lessen over de vraag hoe je omgaat met ongenoegen in de drie interbestuurlijke opgaven. Hierbij verwachten wij lessen te leren op vier niveaus: individueel, organisatorisch, interbestuurlijk en systemisch. Het vakmanschap rondom Omgaan met ongenoegen is verankerd op deze 4 niveaus

Resultaten

- Maatschappelijk onbehagen, ongenoegen en anti-institutionele tendensen - Achtergronden, Oorzaken en Oplossingsrichtingen – Ministerie BZK, versie februari 2025
- Leeragenda Omgaan met maatschappelijk ongenoegen en onrust rond het thema landelijk gebied - 18-4-2025
- Begrippenkader - Versie 5 mrt 2025
- Tussenrapport ILOMO landelijk gebied - 10 dec 2025

Meer en aanvullende informatie is te vinden via
Ondersteuningsnetwerk Maatschappelijke Onrust

Initiatief | Reflectietafels

Wat houdt het initiatief in?

Reflectietafels vormen een veilige tussenruimte voor dialoog tussen bestuurders, professionals en praktijkmensen en dwars door bestuurslagen heen. Van origine bedoeld voor managers van het ministerie van LNV en IPO hebben de tafels zich ontwikkeld als een high level intervisieruimte rondom actuele thema's landelijk gebied, in het bijzonder over de uitvoering. Steeds met wetenschappelijke keynote en praktijkinbreng. In 2023-24 organiseerde RTL de reflectietafels zelf, maar vanaf 2025 heeft de community van professionals in gebiedsontwikkeling het stokje overgenomen.

Doel en effect

- Vrije ruimte voor dialoog dwars door bestuurslagen heen en met veel interactie met praktijkmensen
- Intervisie tussen zo'n 60-80 managers, bestuurders en influencers uit landbouwwereld en van natuur & milieu
- Zeven tafels, zeven essays. Bijvoorbeeld over depolarisatie, leiderschap en effectief organiseren uitvoering.
- Inspiratie en uitwisseling ten behoeve van uitvoering Ruimte voor L&N door rijk én provincies, waterschappen en gemeenten.

Resultaten

- Actief en zelforganiserend netwerk van dialogisch praktiserende managers en bestuurders landelijk gebied
- Gezamenlijke transitietaal, uitwisseling best practices
- Evaluatie met aanbevelingen voor 'reflectietafel als werkvorm'

Initiatief | BuitenBuddies

Wat houdt het initiatief in?

BuitenBuddies is een initiatief dat mensen uit verschillende werelden in het landelijk gebied samenbrengt – daar waar de frustraties, uitdagingen én knelpunten in het landelijk gebied zichtbaar worden. In dit project gaan praktijkmensen en ambtenaren letterlijk samen naar buiten en komen ze buiten hun bubbel en comfortzone. Om te luisteren, te kijken, te vragen. Niet met als doel om het eens te worden, maar om elkaar beter te begrijpen. Want als we elkaar kennen, ontstaat ruimte voor nuance, vertrouwen, vernieuwing en wederzijds begrip. En dat is hard nodig.

Doel en effect

- BuitenBuddies is geen beleidsinstrument of pilotproject, maar een beweging die gebruikt maakt van de onderstroom ten behoeve van de uitvoering in de praktijk.
- BuitenBuddies richt zich op het verkleinen van de kloof tussen ambtenaren en praktijkmensen in het landelijk gebied.

Resultaten

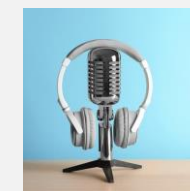
- De 3e groep van ~24 deelnemers is gestart
- Deelnemers geven gemiddeld een 8+
- Agrariërs noemen dat ze meer vertrouwen hebben gekregen in de overheid
- Een toolbox met modules voor de 1 op 1 momenten van de buddyparen
- Eerste buddyberaad: ervaring en vindingrijkheid van de buddyparen voor een specifiek vraagstuk in het landelijk gebied

Video: Buitenbuddies

Video: dichten van kloof tussen beleid en praktijk

Podcast

Initiatief | Dieper Wortelen Cafés

Wat houdt het initiatief in?

De DW Cafés zijn dé ontmoetingsplek voor de Dieper Wortelen community. Iedere editie heeft een actueel thema, en altijd staan inspiratie en de praktijk centraal. We doen dat in de vorm van een talkshow met tafelgasten, een gastsprek en interactie met en tussen de deelnemers. Hoofd open. Hart aan. Handen uit de mouwen.

Doel en effect

- Fysiek samenbrengen van de Dieper Wortelen Community
- Anders denken en doen met inspiratie en handvatten vanuit de praktijk en wetenschap. Direct toepasbaar in het werk als professional.

Resultaten

- Een netwerk van 500 personen
- Vijf DW Cafés georganiseerd, met in totaal ongeveer 250 deelnemers en 25 externe sprekers
- Brede waardering voor het bieden van een 'tussenruimte' (zie quotes)

Quotes van deelnemers

‘Blijf bezig met jullie initiatieven, ze máken onzichtbaar maar onmiskenbaar verschil in het landelijk gebied’

‘Blijf deze ontmoetingen alsjeblieft organiseren. Die onderlinge verbinding is zo hard nodig in een polariserend klimaat.’

Jullie DW-Café thema’s zijn spot-on. Een mooie nieuwe DW-activiteit zou het volgende kunnen zijn: geef ruimte aan Young Professionals om samen innovatieve pilots te draaien.’

‘Start in 2026 een super lobby om dialoog en depolarisatie bovenaan de bestuurlijke agenda’s te houden. Zorg ervoor dat jullie initiatieven en ideeën niet in een la verdwijnen’

Initiatief | Oplossingenbrigade

Wat houdt het initiatief in?

In de praktijk worden vraagstukken, dilemma's en knelpunten ervaren die de uitvoering in de weg staan. Dat kan gaan o.a. over verschillende interpretaties van regelgeving, ruimtelijk planologische knelpunten die door gemeenten en provincies worden opgepakt, beleidslancunes of samenwerkingsrelaties die niet goed tot stand komen. Oplossingen vinden we vaak in een goed overleg tussen de verschillende niveaus, maar dat lukt niet altijd. Het wegnemen van die vaak ook dialogische obstakels (elkaar goed verstaan en elkaar weten te vinden richting een oplossing) is één van de ambities van Dieper Wortelen.

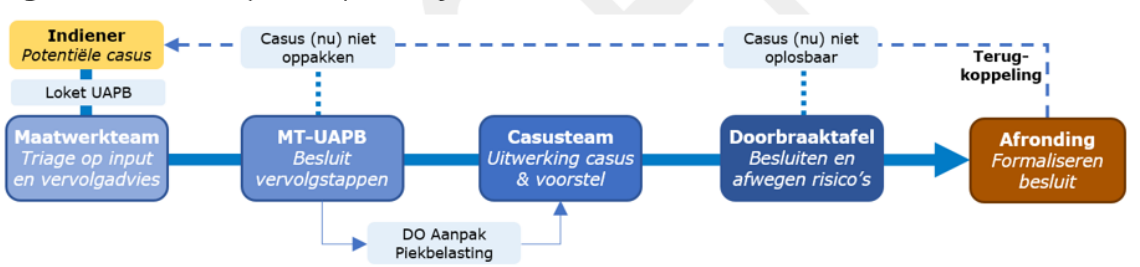
Doel en effect

- Toevoegen van kennis en vaardigheid op goede gespreksleiding en dialoogvoering
- Organiseren van evenwaardigheid en het herkennen van belemmerende patronen
- Hoe kunnen belemmerende patronen omgebogen worden in helpende patronen
- Inbreng van procesvaardigheid om stapsgewijs tot oplossingen te komen die nodig zijn om de uitvoering dichtbij te brengen

Resultaten

- Inrichten van een team rond een casus voor gebiedsgerichte aanpak in het landelijk gebied
- Drie werksessie georganiseerd op inhoud, proces en besluitvorming
- Gedeelde en gedragen uitkomst voor alle belanghebbenden.

Figuur 1 – maatwerkproces op hoofdlijnen

Meer informatie en contactgegevens vind je op
Dieper Wortelen - Werkplaats voor landbouw en natuur